

Tseremissien kansanrunoutta

Studies in Chermis Folklore. Volume 1. Edited by THOMAS A. SEBEOK. Indiana University Publications, Folklore Series N:o 6. 1952. X + 213 sivua.

Unkarilaissyntyinen Indianan yliopiston professori Thomas A. Sebeok, suomalaisten hyvin tunteman D. S. Thompsonin työtoveri, on saanut valmiiksi fennougristeja ja folkloristeja suuresti kiinnostavan teoksen: ensimmäisen osan tseremissien kansanrunouden kokonaiskatselmusta.

Kirja on neljän miehen käsialaa. Sebeok itse esittelee johdantoluvussa tseremissien kansan ja folkloristiset primäärilähteet. Muudan pikkurehdys tulkoon oikaistuksi: Paavo Siron julkaisemiin Heikki Paasosen satukeräelmiin ei liity venäjännös vaan kyseessä on tuntemattoman muistiinmerkitsijän käyttämä tseremissinkielinen alkuasu. Sebeok toteaa, että tseremissien folklorea on aiemmin tutkittu vain runojen ja uskonnon osalta. Todettuaan, että enin osa uudempia venäläisiä läh-

teitä on länsimaisten tutkijain ulottumattomissa, Sebeok esittää varsin hyödyllisen kirjallisuusluettelon. Suomalaisten tseremissien tutkijain — Arvid Genetzin, Uno Harvan, Albert Hämäläisen, Ilmari Mannisen, Heikki Paasosen, Volmari Porkan, G. J. Ramstedtin, Martti Räsänen, Paavo Siron ja varsinkin Yrjö Wichmannin — voimakas panos käy ilmi koko johdantoluvusta.

Anton N. Nyerges on Vera Mae Allemanin avustamana analysoinut ja luetteloinut tseremissien saduston (ja tarinastoa) Stith Thompsonin motiiviluettelon ja Aarne-Thompsonin satutyypiluettelon mukaan. Tähdellä varustettujen 'uusien' tyyppien ja aiheilmien lukuisuus osoittaa jälleen, miten toivottavaa on Thompsonin Motif-Indexin uuden laitoksen pikainen valmistuminen.

Warren Roberts on jaotellut sananparret Jonas Balysin liettualaiseen aineistoon pohjautuvaa järjestelmää soveltaen. Osaksi englannin-, osaksi saksankieliset tosinnot jakautuvat yhdeksäksi pääluokaksi: »Viisaus ja hulluus», »Suunnittelu ja toiminta», »Omaisuus», »Mies ja nainen», »Yksilö ja yhteistyö», »Ihmisloukat», »Nuoruus ja vanhuus», »Abstraktiset käsitteet» ja »Sekalaisia». Erittäin kiintoisan aineiston helpokäyttöisyyttä olisi varmaan lisännyt, jos moiset jyrkän omalaatuiset sananparsilajit kuin wellerismit, dialogisananlaskut ja vertaussutkaukset olisi käsitelty omina ryhmänään. Johdonmukaisesti laaditun avainsanahakemiston avuin pääsee suhteellisen helposti etsimänsä kansainvälisen sananparren vastineen jäljille.

Metodiselta kannalta mitä esikuvallisin on Archer Taylorin suorittama arvoitusten luokittelu. Kaavasta ei kovetu pakkopaitaa, sillä Taylor särkee empimättä järjestelmän, kun hän näkee luontaisesti yhteenkuuluvain arvoitusten joutuvan kaavaa soveltaen eri ryhmiin. Lähtökohtana on, päinvastoin kuin Antti Aarneen tutkimuksissa, itse arvoitus eikä sen selitys, mutta myös viimeksimainittu otetaan huomioon. Niinpä ensimmäisenä ryhmänä ovat elollisesta luonnosta saadut kuvat, jotka eivät selity eläimeksi tai ihmiseksi. Eläinten, ihmisten, kasvien ja elottomien esineiden piiristä saatujen muiden arvoitusvertausten jälkeen seuraavat arvattavan seikan osiin tähtäävät arvoitukset, tuntomerkkiarvoitukset, kolmen yhtäläisen seikan tai kahden vaihtoehdon arvuuttamiset, komparatiivin tai superlatiivin sisältävät arvoitukset, kompa- ja tietokysymykset, raamatulliset kysymykset sekä luokittelematta jääneet katkelmat.

Niin erinomaisen tervetullut teos

kuin Sebeokin kansanperinnejulkaisu on, täytyy valittaa, ettei hän muutoin kiitettävästä täydellisuuden tavoittelustaan huolimatta ole tullut ottaneeksi mukaan syntyperäisen tšeremissin Timofei Jevsejevin vuosina 1906—1929 Suomalais-ugrilaiselle Seuralle lähettämiä mitä arvokkaimpia folklorekeräelmiä: 35 satua, 925 sananpartta, 2427 arvoitusta jne. Samoin on muudan pienehkö T. E. Uotilan keräelmä jäänyt käyttämättä: 9 satua, 3 sananpartta, 41 arvoitusta. Edelleen olisi Helsingissä ollut käytettävissä ainakin kolme venäläistä julkaisua, jotka sisältävät mm. 1137 nyt oheen jäänyttä arvoitusta, 11 satua ja 277 sananpartta. Olisi mitä toivottavinta, että teoksen jatko-osissa julkaistaisiin todella kaikki saatavissa olevat tšeremissien laulut, loitsut, rukoukset, manaukset, uskomukset, enteet, unenselitykset, kaskut jne. Folkloristin kannalta olisi yhtä tähdellistä, että l. osan mahdollinen täydennysaineisto julkaitaisiin tarkoin Sebeokin teoksen järjestysnumerointia myötäillen.

Se mikä Indianan yliopistomiesten julkaisusta puuttuu, on vähäpätöistä sen rinnalla mitä se antaa. Itä-Euroopan vaikeapääsyisimpiin kansanrunousalueihin kuulunut Mari-maa on muuttumassa vertailevan folklorentutkimuksen todelliseksi tukipisteeksi. Ilmaistakseni täkäläiset tunteet hieman nenäkkäällä tšeremissisananparrella: »Sille joka ei ole nähnyt maata, suokin on maata, sille joka ei ole nähnyt metsää, orjanruusukin on puu, sille joka ei ole nähnyt nautaa, porsaskin on nauta, sille joka ei ole nähnyt naista, kälynenkin heila (even the sister-in-law-lover) on tyttö.» Leikki sikseen; Sebeokin kirjassa on kyllin sekä maata että metsää tuleville uudisraivaajille.

MATTI KUUSI